

MUHASEBE MESLEK MENSUBU OLMA NİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN PLANLI DAVRANIŞ TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi : 16.05.2024
Kabul Tarihi : 12.11.2024
Türü : Araştırma Makalesi
DOI Numarası : 10.55322/mdbakis.1485454

Prof. Dr. Gökhan ÖZER*
Doç. Dr. Murat ÖZCAN**
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet GÜNLÜK***

Bibliyografik Bilgiler

Özer, G., Özcan, M. & Günlük, M., (2025). “Muhasebe Meslek Mensubu Olma Niyetini Etkileyen Faktörlerin Planlı Davranış Teorisi Çerçevesinde İncelenmesi *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi* (Yıl: 2025, Sayı : 74, Sayfa : 101-122) <https://doi.org/10.55322/mdbakis.1485454>

ÖZ

Muhasebe mesleğinin seçimine ilişkin karar vermek muhasebe dersi almış öğrenciler için hem çok önemli hem de zor bir süreçtir. Bu karar verme sürecinin anlaşılması öğrenciler, eğitim kurumları ve muhasebe meslek örgütleri için önem arz etmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada, üniversitede muhasebe dersi almış veya almakta olan öğrencilerin muhasebe meslek mensubu olma niyetlerini etkileyen faktörlerin Planlı Davranış Teorisi çerçevesinde belirlenmesi amaçlanmaktadır. Oluşturulan modelin değişkenlerine dayalı olarak hazırlanan anket formu Google Forms aracılığıyla muhasebe dersi almış veya almakta olan 247 öğrenciye uygulanarak veri toplanmıştır. Araştırma modelinde yer alan ilişkileri test etmek için Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda modelde yer alan değişkenlerden muhasebe mesleğine yönelik tutumun, subjektif normların ve algılanan davranışsal kontrolün muhasebe meslek mensubu olma niyeti üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

* Gebze Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü ve Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, e-posta: ozer@gtu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3255-998X

** Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, e-posta: mozcan@ibu.edu.tr, ORCID: 0000-0001- 9106-4146

*** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Milas Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, e-posta: mehmetgunluk@mu.edu.tr, ORCID:0000-0001-9665-7557

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Meslek Mensubu, Muhasebe Meslek Mensubu Olma Niyeti, Planlı Davranış Teorisi, Yapısal Eşitlik Modellemesi

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M49

EXAMINING THE FACTORS AFFECTING THE INTENTION TO BECOME AN ACCOUNTING PROFESSIONAL WITHIN THE FRAMEWORK OF THE THEORY OF PLANNED BEHAVIOR

ABSTRACT

Deciding on choosing the accounting profession is both a very important and difficult process for students who have taken accounting courses. Understanding this decision-making process is important for students, educational institutions and professional accounting organizations. Based on this, this research aims to determine the factors affecting the intentions of students who have taken or are taking accounting courses at the university to become professional accountants, within the framework of the Theory of Planned Behavior. Data was collected by applying the survey form based on the variables of the created model to 247 students who took or were taking accounting courses via Google Forms. Structural Equation Modeling (SEM) analysis was carried out to test the relationships in the research model. As a result of the analysis, it was concluded that the variables in the model, attitude towards the accounting profession, subjective norms and perceived behavioral control, had statistically significant and positive effects on the intention to become a professional accountant.

Keywords: Accounting Professional, Intention to Become a Accounting Professional, Theory of Planned Behavior, Structural Equation Modeling

JEL Classification: M40, M41, M49

1. GİRİŞ

Küreselleşmenin yanı sıra bilgi ve inovasyon alanında yaşanan gelişmeler işletmelerin karmaşık ve sürekli değişen bir çevrede faaliyet göstermelerini zorunlu hale getirmektedir. Böyle bir çevrede faaliyet gösteren işletmelerin finansal durumları ve faaliyet sonuçları hakkında bilgi sahibi olmak isteyen çıkar gruplarının muhasebe bilgi sistemlerinin kullanıcıları durumundaki muhasebe meslek mensupları tarafından üretilen doğru ve güvenilir finansal tablolara ihtiyaç duymaları, muhasebe meslek mensuplarına olan ihtiyacı giderek arttırmaktadır (Zakaria vd., 2012: 43). Ancak, Enron ve Arthur Andersen gibi kurumlarda yaşanan muhasebe ve denetim skandalları muhasebe mesleğinin itibarının zedelenmesine (Said vd., 2004; Ali vd., 2008) ve muhasebe meslek mensubu olmayı düşünenlerin azalmasına sebep olmuştur (Karlsson & Noela, 2022: 2). Küreselleşmenin mevcut seviyesi ve gelişen sermaye piyasaları da göz önüne alındığında, muhasebe meslek mensubuna yönelik giderek artan ihtiyaç, bu mesleğin daha fazla öğrenci tarafından tercih edilmesinin sağlanmasıyla giderilebilir (Jackling & Keneley, 2009; Law, 2010).

Muhasebe mesleğinin geleceği, muhasebe eğitiminin günün şartlarının gerektirdiği bilgi, beceri ve yetkinliklerle donatılmış mezunlar yetiştirme yeteneğine bağlıdır. Muhasebenin öğretilme biçimindeki değişimi koordine ve teşvik etmek için 1988 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulan Muhasebe Eğitimi Değişim Komisyonu (AECC), muhasebe eğitiminin temel amacının, muhasebe mezunlarına muhasebe bilgisinin yanı sıra işletmenin tüm fonksiyonlarına ilişkin bilgi sağlamak olması gerektiğini öne sürerek istenilen bilgi, beceri ve yetkinliklere sahip mezunlar yetiştirmek için en kaliteli öğrencilerin akademik bir dal olarak muhasebe alanına yönlendirilmesine odaklanması gerektiğini belirtmiştir (Cohen & Hanno, 1993: 219). Bu amaca ulaşmak için öğrencilerin muhasebe mesleğini seçmelerini etkileyen faktörlerin bilinmesi büyük önem taşımaktadır.

Üniversite öğrencilerinin muhasebe meslek mensubu olma niyetlerini etkileyen faktörlerin incelendiği bu araştırmada daha önce pek çok davranış türünü açıklamada yararlı olduğu kanıtlanmış (Ajzen, 1985; 1987; 1988; Sheppard vd., 1988) ve meslek seçimini etkileyen değişkenleri incelemek için de yararlı bir çerçeve olarak önerilen (Strader & Katz, 1990; Cohen & Hanno, 1993) Planlı Davranış Teorisinden yararlanılmıştır.

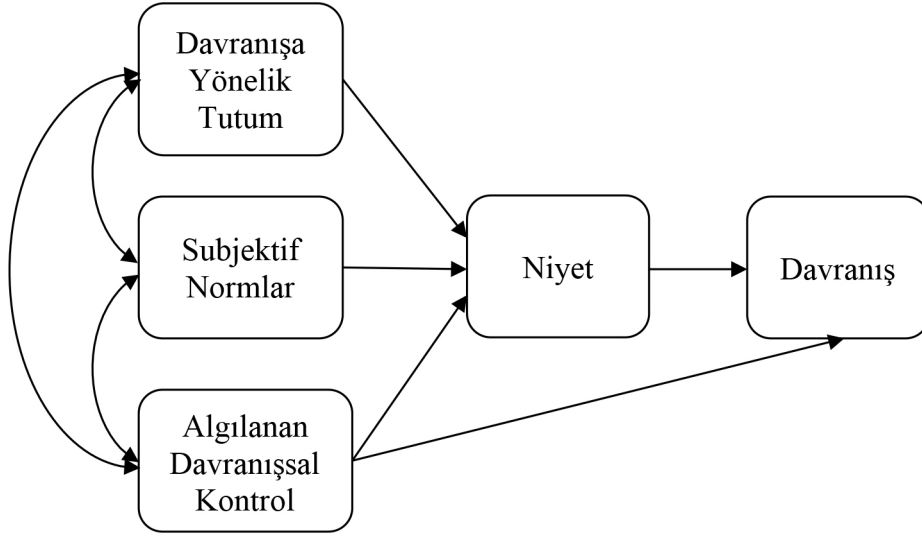
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Planlı Davranış Teorisi

Literatür incelendiğinde öğrencilerin muhasebe mesleğini seçmelerine ilişkin niyetlerini araştıran çalışmalarda en çok öne çıkan modellerin *sosyal bilişsel kariyer teorisi* (James & Hill, 2009; Ng vd., 2017; Schoenfeld vd., 2017; Durmuş vd., 2019; Khalid & Rauf, 2020; Tetteh vd., 2022), *mantıklı eylem teorisi* (Felton vd., 1995; Jackling & Keneley, 2009; Law, 2010; Jackling vd., 2012; Muhamad vd., 2020; Karlsson & Noela, 2022; Akçay Öztürkçü vd., 2022) ve *planlı davranış teorisi* (Tan & Laswad, 2006; Küçük, 2011; Bagley vd., 2012; Dalton vd., 2014; Solikhah, 2014; Wen vd., 2015; El-Mousawi & Charbaji, 2016; Santos & Almeida, 2018; Santos vd., 2018; Wen vd., 2018; Srirejeki vd., 2019; Yücenurşen, 2020) olduğu görülmektedir.

İlk olarak Fishbein & Ajzen (1975) tarafından ortaya çıkarılan daha sonra Ajzen (1991) tarafından geliştirilen Planlı Davranış Teorisi (PDT), bireylerin bilinçli şekilde gerçekleştirecekleri bir davranışı tahmin etmeye yönelik bir teoridir. PDT, birey davranışını etkileyen bileşenlerin belirli bir şekilde ölçülmesine, kavramsallaştırılmasına ve tanımlanmasına olanak tanıyan ve inançları eyleme geçme motivasyonu ile birleştiren nedenselliği gösteren sağlam bir çerçeve sunar (Karlsson & Noela, 2022:3). Bu sosyal psikoloji modeline göre niyet, bilinçli davranışın en iyi yordayıcısıdır ve bireyin bir davranışa yönelik tutumu ile bu davranışın gerçekleştirilmesini çevreleyen subjektif normlardan oluştuğunu varsayar (Fishbein & Ajzen, 1975). *Tutum*, bireyin bir davranışı gerçekleştirmeye ilişkin olumlu veya olumsuz duygu ve düşüncelerinin ifadesidir (Law, 2010) ve bireyin davranışın sonuçlarına ilişkin inançlarının ve bu sonuçların istenebilirliğine ilişkin değerlendirmesinin bir fonksiyonudur (Ajzen & Fishbein, 1980; Ajzen, 1991). *Subjektif normlar*, bireyin bir davranışı gerçekleştirip gerçekleştirilmeme konusunda kendisi için önemli olan kişiler (ailesi, akrabaları, yakın arkadaşları, iş arkadaşları vb) tarafından oluşturulan sosyal baskıya ilişkin algısıdır (Fishbein & Ajzen, 1975: 302; Ajzen & Fishbein, 1980; Ajzen, 1991: 188). *Algılanan davranışsal kontrol*, bireyin davranış üzerinde ne kadar kontrol sahibi olduğuna ve bireyin davranışı gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği konusunda ne kadar kendine güvendiğine bağlı olarak,

bireyin davranışı gerçekleştirebildiğini hissetme derecesidir (Ajzen & Fishbein,1980; Ajzen,1991: 183). Ajzen (1991) tarafından geliştirilen ve niyeti tahmin edeceği öne sürülen üç değişkeni içeren Planlı Davranış Teorisi Şekil 1’de özetlenmiştir.

Şekil 1. Planlı Davranış Teorisi

Kaynak: Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211.

2.2. Öğrencilerin Muhasebe Mesleğine İlişkin Düşünceleri

Üniversite eğitimi almaya başlayacak öğrencilerin her birinin birbirinden farklı olan yaşam deneyimlerinin yanı sıra kariyer seçim tercihlerini etkileyen değişik sosyo-ekonomik yapılara ve eğitim geçmişlerine sahip olmaları, bu öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tutumlarının anlaşılmasını zorlaştırmaktadır (Jackling & Calero, 2006: 421). Öğrencilerin kendi düşünceleri ile çevrenin tepkilerinin dahil edildiği kariyer seçim sürecinin kariyer seçimine yönelik kararlarda tüm olası sonuçların dikkate alınmasını gerektirmesi, bu sürecin karmaşıklığını önemli ölçüde artırmaktadır (Jackling & Keneley, 2009: 145). Bununla birlikte, çoğu öğrenci üniversiteye başlarken muhasebe kariyerinin ne anlama geldiğini bilmeyip (Marriott & Marriott, 2003), muhasebe meslek mensuplarının sosyal etkileşim becerilerinden yoksun ve tekrarlayan (rutin) görevleri yerine getiren (Cory, 1992), hesaplama yapan bireyler olarak görülmeleri (Jackling & Calero, 2006; Jackling vd., 2012) şeklindeki olumsuz kalıplaşmış algılara dayanan (Cory, 1992; Mladenovic, 2000) bilgiye sahip olabilir. Bu durum öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tutumlarının önceden belirlenebileceğinin yanı sıra muhasebe mesleğinin bir imaj sorunuyla karşı karşıya olabileceğini de göstermekte (Allen, 2004; Coetzee & Oberholzer, 2010; Cohen & Hanno, 1993; Cory, 1992; Jackling & Keneley, 2009; Law, 2010) ve öğrencilerin muhasebe mesleğini seçmelerine neden olabilmektedir (Karlsson & Noela, 2022: 3).

2.3. Muhasebe Mesleğine Yönelik Tutum

Literatür incelendiğinde bireylerin bir davranışa yönelik sahip oldukları olumlu tutumların, o davranışı gerçekleştirme olasılığını yükselttiğini göstermektedir (Gul vd., 1989; Lowe & Simons, 1997; Paolillo & Estes, 1982). Douglas & Shepherd (2002), bireylerin risk ve bağımsızlık konularında olumlu tutumlarına sahip olmaları durumunda serbest meslek sahibi olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu öne sürmektedir (Douglas & Shepherd, 2002: 82). Yapılan çalışmalara göre muhasebe eğitimi almış veya almakta olan öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tutumlarının, belirli bir davranıştan kaynaklanan sosyal prestij, iş ve kariyer fırsatları, kazanç potansiyelinde algılanan değişiklikleri içeren *dışsal faktörler* (Jackling & Keneley, 2009; Malthus & Fowler, 2009; Zakaria vd., 2012; Lowe & Simons, 1997; Mauldin vd., 2000; Hunt vd., 2004; Tan & Laswad, 2006; Dinç, 2008; Uyar vd., 2011; Odia & Ogiedu, 2013; Wen vd., 2015; Dibabe vd., 2015; Baliyan & Baliyan, 2016; Erduru vd., 2017; Akın, 2017; Yıldırım vd., 2018; Durgut & Pehlivan, 2019; Srejecki vd., 2019; Hasim vd., 2020; Öztürkçü Akçay vd., 2022) ile yaratıcı olabilme ve bağımsız çalışma fırsatları, bireysel beceriler ve iş tatminini içeren *içsel faktörler* (Sugahara vd, 2008; Uyar vd., 2011; Dibabe vd., 2015; Wen vd., 2015; Erduru vd., 2017; Akın, 2017; Blay & Fennema, 2017; Çarıkçı, 2017; Öz vd., 2017; Akyüz vd., 2018; Bekoe vd., 2018; Arif vd., 2019; Durgut & Pehlivan, 2019; Apak, 2020; Öztürkçü Akçay vd., 2022) tarafından belirlendiği görülmektedir. Öğrencilerin muhasebe mesleğine ilişkin tutumları, muhasebe mesleğini seçme niyetlerini belirlemeleri ve bu yönde bir davranış eylemi gerçekleştirmeleri açısından önemlidir. Tan & Laswad (2006), Küçük (2011, 2013), Santos vd. (2018) ile Yücenurşen (2020) öğrencilerin muhasebe mesleğinde kariyer yapma niyetlerini PDT modeli çerçevesinde inceledikleri çalışmalarında, öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tutumlarının muhasebe mesleğini seçme konusunda olumlu etkisi olduğunu göstermişlerdir. Buradan hareketle muhasebe eğitimi almış veya almakta olan öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tutumlarının muhasebe meslek mensubu olma niyetleri üzerinde pozitif bir etkisi olduğu düşünülmektedir (H_1).

2.4. Subjektif Normlar

Planlı Davranış Teorisi (PDT) incelendiğinde bireylerin bir davranışa yönelik niyetlerini etkileyen diğer bir faktörün bireyin bir davranışı yapması ya da yapmaması konusunda fikirlerini önemseydiği referans kişilerin düşüncelerine yönelik inançlarının (Fisbein & Ajzen, 1975: 302; Ajzen & Fishbein, 1980: 17) ifadesi olan subjektif normlar olduğu görülmektedir. PDT, bireylerin karar verme sürecinde, özellikle önem verdikleri referans kişilerin bir davranışı onaylayıp onaylamadığına ilişkin inançlarını içeren sosyal baskılarına maruz kalmaları durumunda, bu kişilerin istek ve arzularına uyma olasılıklarının daha yüksek olduğunu ileri sürmektedir (Ajzen, 1991).

Araştırmacılar bireylerin mesleki kariyer süreçlerinin önem verdikleri eğitimler, ebeveynler, akrabalar, arkadaşlar, meslek üyeleri gibi referans kişilerin deneyimlerinden ve bakış açılarından etkilenebileceklerini belirtmişlerdir (Paolillo & Estes, 1982; Cohen & Hanno, 1993; Hermanson & Hermanson, 1995; Auyeung & Sands, 1997; Mauldin vd., 2000; Salazar-Clemena, 2002; Yang vd., 2002; Aycan & Fikret-Paşa, 2003; Hunt vd., 2004; Yayla & Cengiz, 2005; Jackling & Keneley, 2009; Byrne vd., 2012; Wen vd., 2015; Öz vd., 2017; Bekoe vd. 2018; Santos vd., 2018; Yücenurşen, 2020; Hasim vd., 2020).

Cohen & Hanno (1993), Lowe & Simons (1997); Durer vd. (2009), Law (2010), Byrne vd. (2012), Mbawuni & Nimako (2015); Samsuri vd. (2016), Santos, vd. (2018) ile Yücenurşen (2020) tarafından muhasebe öğrencileri üzerinde yapılan çalışmaların bulguları öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik sahip oldukları subjektif normların, muhasebe mesleğini seçme niyetlerini belirlemeleri ve bu yönde bir davranış eylemi gerçekleştirmeleri açısından önemli olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle muhasebe eğitimi almış veya almakta olan öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik sahip oldukları subjektif normların muhasebe meslek mensubu olma niyetleri üzerinde pozitif bir etkisi olduğu düşünülmektedir (H_2).

2.5. Algılanan Davranışsal Kontrol

PDT'ye göre bireylerin bir davranışa yönelik niyetleri aynı zamanda herhangi bir davranışı gerçekleştirmeleri için sahip olmaları gereken yetenek ve imkânların kendi kontrollerinde olup olmadığına ilişkin algılarının ifadesi olan *algılanan davranışsal kontrol* tarafından da etkilenmektedir (Ajzen, 1991: 183; Fishbein & Ajzen, 2010: 64). Davranışa yönelik niyetin sabit olması halinde bir davranışın başarı ile sonuçlanması için harcanan çabanın artması ancak bireyin algılanan davranışsal kontrol algısının artması ile mümkün olabilir (Ajzen, 1991: 183). Muhasebe eğitimi alan öğrencilerin eğitim sürecini başarılı bir şekilde tamamlayabilmeleri için performans dayalı hem bilişsel hem de akademik beceri ve yeteneklere sahip olmaları gerekmektedir. Öğrencilerin sahip olmaları gereken analitik düşünme, sayılarla çalışabilme ve akademik olarak iyi performans gösterme gibi beceri ve yeteneklerine ilişkin farklı algıları (Cohen & Hanno, 1993) muhasebe mesleğini seçmeleri yönünde karar vermelerini kolaylaştırabilir (Tan & Laswad, 2006; Albrecht & Sack, 2000).

Literatür incelendiğinde Santos vd. (2018) ile Ahmed vd. (1997) tarafından muhasebe öğrencileri üzerinde yapılan çalışmaların bulguları öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik sahip oldukları algılanan davranışsal kontrollerinin muhasebe mesleğini seçme niyetlerini belirlemeleri ve bu yönde bir davranış eylemi gerçekleştirmeleri açısından önemli olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle muhasebe eğitimi almış veya almakta olan öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik sahip oldukları algıladıkları davranışsal kontrollerinin muhasebe meslek mensubu olma niyetleri üzerinde pozitif bir etkisi olduğu düşünülmektedir (H_3).

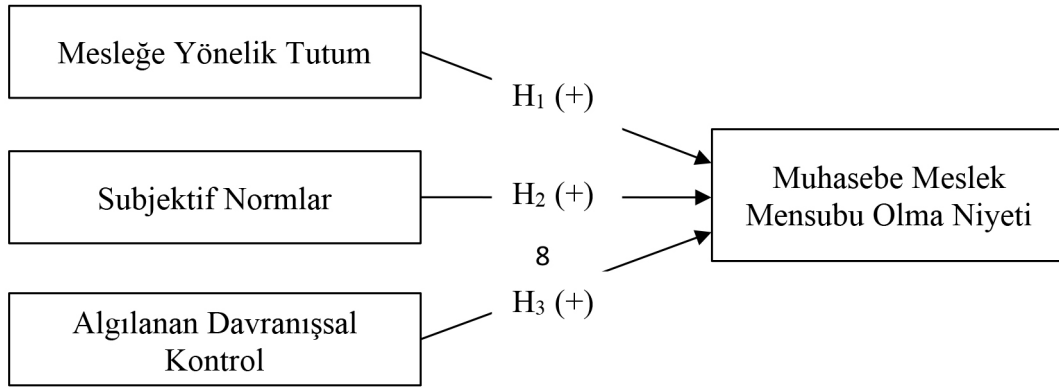
Bu araştırmada ön lisans ve lisans düzeyinde muhasebe dersi almış veya almakta olan öğrencilerin muhasebe meslek mensubu olma niyetleri üzerinde muhasebe mesleğine yönelik tutumlarının, subjektif normlarının ve algıladıkları davranışsal kontrolün etkilerini ölçmeye yönelik H_1 , H_2 , H_3 hipotezleri geliştirilmiştir:

H_1 : Öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tutumları muhasebe meslek mensubu olma niyetlerini olumlu etkiler.

H_2 : Öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik subjektif normları muhasebe meslek mensubu olma niyetlerini olumlu etkiler.

H₃: Öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik algıladıkları davranışsal kontrol muhasebe meslek mensubu olma niyetlerini olumlu etkiler.

Araştırma kapsamında oluşturulan model, Şekil 2' de gösterilmektedir.

3. YÖNTEM

Bu araştırmada, muhasebe dersi almış veya almakta olan ön lisans ve lisans düzeyindeki üniversite öğrencilerinin *muhasebe mesleğine yönelik tutumlarının*, *subjektif normlarının* ve *algıladıkları davranışsal kontrolün* muhasebe meslek mensubu olma niyetleri üzerindeki etkilerinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın analizlerinde yararlanılan veri seti iki temel bölümden oluşan anket formu yoluyla elde edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerini, mezun oldukları lisenin türlerini, öğrenim gördükleri üniversitelerini, öğrenim düzeylerini, bölüm/programlarını, sınıflarını, babalarının mesleklerini ve muhasebe mesleğine yönlendirilme durumlarını belirlemeye yönelik “kategorik sorular” anket formunun ilk bölümünü oluşturmaktadır. İkinci bölümde ise öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tutumlarına, subjektif normlarına, algıladıkları davranışsal kontrollerine ve muhasebe meslek mensubu olma niyetlerine yönelik algılarını ölçmek için literatürden uyarlanan ve kaynakları Tablo 1’de gösterilen 23 adet “5’li Likert tipi ölçek” ifadeleri yer almaktadır.

Tablo 1. Değişkenler ve Ölçeklerin Oluşturulmasında Yararlanılan Çalışmalar

Değişkenin Adı	İfade Sayısı	Ölçekteki İfadelerin Geliştirilmesinde Yararlanılan Kaynaklar
Tutum	6	Liñán & Chen (2009)’den yararlanılarak geliştirilmiştir.
Subjektif Normlar	6	Özer & Yılmaz (2011)’den yararlanılarak geliştirilmiştir.
Algılanan Davranışsal Kontrol	6	Üç ifade Ursavaş vd. (2014)’den; üç ifade de Taylor & Todd (1995)’dan yararlanılarak geliştirilmiştir.
Niyet	5	Liñán & Chen (2009)’den yararlanılarak geliştirilmiştir.

Araştırmanın evrenini Bolu Abant İzzet Baysal ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitelerinin meslek yüksekokulu ve fakültelerinde ön lisans ve lisans düzeylerinde muhasebe dersi almış veya almakta olan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma anket tekniği yardımıyla katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren bir araştırma olduğundan dolayı Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Etik Kurulundan 27.06.2022 tarih ve 2022/07 sayılı karar ile gerekli izin alınmıştır. Araştırma modelinin test edilmesinde 01/07/2023 ile 20/11/2023 tarihleri arasında Google Forms yoluyla uygulanan anket formlarının oluşturduğu veri seti kullanılmıştır. Örneklem, kolayda örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmanın uygulama zaman aralığının kısa olması ve öğrencilerin bu zaman aralığındaki ders, proje ve ödev gibi yoğunlukları nedeniyle 247 öğrenci ankete katılmıştır. Bu sebeple araştırmanın bulguları bu kısıtlar dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlilikleri doğrulayıcı faktör analizi, güvenilirlikleri ise Cronbach Alpha güvenilirlik analizleri ile belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, mezun oldukları lise, öğrenim gördükleri üniversite, öğrenim düzeyi, bölüm/program, sınıf, baba mesleği ve muhasebe mesleğine yönlendirilme durumları gibi demografik özelliklerini belirlemek için frekans sıklığı kullanılmıştır. Modeldeki muhasebe mesleğine yönelik tutum, subjektif normlar ve algılanan davranışsal kontrol değişkenlerinin muhasebe meslek mensubu olma niyeti değişkeni üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla ise SmartPLS4 programı kullanılarak Yapısal Eşitlik Modellemesi analizi gerçekleştirilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Demografik Bulgular

Araştırma kapsamında ankete katılan muhasebe dersi almış veya almakta olan ön lisans ve lisans öğrencilerinin demografik özelliklerine yönelik bulgular Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Özellikler	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Erkek	85	34,4
Kadın	162	65,6
Toplam	247	100
Mezun Olunan Lise		
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Ticaret Lisesi)	45	18,2
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Endüstri Meslek Lisesi)	17	6,9
Fen Lisesi	5	2,0
Sosyal Bilimler Lisesi	4	1,6
Anadolu İmam Hatip Lisesi	19	7,7

Çok Programlı Anadolu Lisesi	11	4,5
Anadolu Lisesi	146	59,1
Toplam	247	100
Öğrenim Görülen Üniversite		
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	197	79,8
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	50	20,2
Toplam	247	100
Öğrenim Düzeyi		
Lisans	185	74,9
Ön Lisans	62	25,1
Toplam	247	100
Öğrenim Gördüğünüz Bölüm/Program		
İşletme Bölümü	95	38,5
Maliye Bölümü	102	41,3
İşletme Yönetimi Programı	20	8,1
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	20	8,1
Lojistik	10	4,0
Toplam	247	100
Öğrenim Görülen Sınıf		
1.Sınıf	166	67,2
2.Sınıf	44	17,8
3.Sınıf	22	8,9
4.Sınıf	15	6,1
Toplam	247	100
Baba Mesleği		
Muhasebe Mesleği ile ilgili	10	4
Muhasebe Mesleği ile ilgisiz	237	96
Toplam	247	100
Ailenizde (amca, dayı, teyze, hala vb.) muhasebe meslek mensubu olan var mı?		
Evet	93	37,7
Hayır	154	63,3
Toplam	247	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular incelendiğinde katılımcıların %59,1'inin (146 kişi) Anadolu Lisesi, %18,2'sinin (45 kişi) Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Ticaret Lisesi) mezunu oldukları görülmektedir. %79,8'i (197 kişi) Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi ve %20,2'si (50 kişi) Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi öğrencisi olan katılımcıların, %74,9'u (185 kişi) lisans, %25,1'i (65 kişi) ön lisans eğitimi almaktadır. Öğrencilerin %38,5'i (95 kişi) İşletme Bölümünde, %41,3'ü (102 kişi) Maliye Bölümünde, %8,1'i (20 kişi) İşletme Yönetimi ile Muhasebe ve Vergi Uygulamaları programlarında; %4,0'ü (10 kişi) lojistik programında kayıtlıdır. Öğrencilerin %37,7'sinin (93 kişi) aile bireyleri (amca, dayı, teyze, hala vb.) arasında muhasebe meslek mensuplarının olduğu gözle çarpılmaktadır.

4.2. Ölçüm Modeli Analizi Sonuçları

Araştırma modelinin güvenilirliği, geçerliliği ve hipotezlerin testleri için SmartPLS4 programı kullanılarak varyans temelli Kısmi En Küçük Kareler-Yapısal Eşitlik Modeli (PLS-SEM) analizi gerçekleştirilmiştir. PLS-SEM yönteminin tercih edilmesinin nedenleri arasında yöntemin kovaryans temelli yapısal eşitlik modelleme (YEM) yöntemlerine göre karmaşık araştırma problemlerini tek bir süreçte ve sistematik bir şekilde değerlendirmesi (Anderson & Gerbing, 1988: 411); verilerin normallik varsayımını göz önünde bulundurmaması ve örneklem büyüklüğünün düşük olması durumunda bile istatistiksel gücünün daha yüksek olması gibi çeşitli üstünlükler (Sarstedt vd., 2017: 11-14) sağlaması gelmektedir.

Modelin yapı güvenilirliğinin göstergelerinden iç tutarlılık güvenilirliğinin ölçülmesinde Cronbach's Alpha katsayısı, birleşik güvenilirliğin ölçülmesinde ise CR (Composite Reliability) katsayısı dikkate alınmakta; modelin yakınsama geçerliliği hesaplanan AVE değerleri, ayrıştırma geçerliliği ise korelasyon katsayıları ile değerlendirilmektedir (Dülgeroğlu, 2017: 59-60).

Fornell & Larcker (1981) ile Hair vd. (2006), modelin yapı güvenilirliğinin sağlanması için ölçek ifadelerine ait faktör yük değerlerinin 0,50 değerinden, iç tutarlılık güvenilirliğinin sağlanması için değişkenlere ait Cronbach's Alpha ve birleşik güvenilirliğinin sağlanması için ise değişkenlere ait CR (Composite Reliability) katsayılarının da 0,70 değerinden büyük olması gerektiğini belirtmektedirler. Bu kriterler çerçevesinde gerçekleştirilen analizler neticesinde modele ilişkin ortaya çıkan ölçüm sonuçları Tablo 3'deki gibidir.

Tablo 3. Model Ölçüm Sonuçları

Değişkenler ve İfadeleri	Faktör Yüğü	α	CRC
Algılanan Davranışsal Kontrol (ADK) AVE: 0,653			
1- Muhasebe meslek mensubu olmak için kendimi hazır hissediyorum.	0,824		
2- Muhasebe meslek mensubu olmak için gerekli olan süreçlerin detaylarını biliyorum.	0,775		
3- Muhasebe meslek mensubu olma sürecini kontrol edebilirim.	0,808	0,894	0,918
4- Muhasebe meslek mensubu olmak benim için kolay olacaktır.	0,797		
5- Muhasebe meslek mensubu olabilirim.	0,836		
6- Muhasebe meslek mensubu olabilmek için gerekli kaynaklara, bilgiye ve beceriye sahibim.	0,807		
Muhasebe Mesleğine Yönelik Tutum (MMYT) AVE: 0,595			
1- Muhasebe meslek mensubu olmak bana ekonomik açıdan avantaj sağlayacaktır.	0,682		
2- Muhasebe meslek mensubu olmak, kariyer olarak bana çekici gelmektedir.	0,786		
3- Fırsat ve kaynaklara sahip olursam, muhasebe meslek mensubu olmak isterim.	0,769	0,863	0,898
4- Muhasebe meslek mensubu olmak beni çok memnun edecektir.	0,867		
5- Çok farklı seçeneklerim olsa da muhasebe meslek mensubu olmayı tercih ederim.	0,757		
6- Muhasebe meslek mensubu olmak bana sosyal statü açısından avantaj sağlayacaktır.	0,758		
Muhasebe Meslek Mensubu Olma Niyeti (MON) AVE: 0,774			
1- Muhasebe meslek mensubu olmak için çok çalışacağım.	0,887		
2- Muhasebe meslek mensubu olmak en büyük kariyer hedefimdir.	0,833		
3- Muhasebe meslek mensubu olmak için her türlü çabayı göstereceğim.	0,910	0,926	0,945
4- Muhasebe meslek mensubu olma konusunda kararlıyım.	0,915		
5- Muhasebe meslek mensubu olmak için gerekli azme sahip olduğumu düşünüyorum.	0,850		

Subjektif Normlar (SN) AVE: 0,684			
1- Benden muhasebe meslek mensubu olmam beklenir.	0,755		
2- Çevrem ve ailem muhasebe meslek mensubu olmanın faydalı olduğunu düşünüyor.	0,852		
3- Çevrem ve ailem muhasebe meslek mensubu olmam gerektiğini düşünüyor.	0,895		
4- Çevrem ve ailem muhasebe meslek mensubu olmanın iyi bir fikir olduğunu düşünüyor.	0,851	0,906	0,928
5- Çevrem ve ailem beni muhasebe meslek mensubu olmaya teşvik ediyor.	0,872		
6- Çevrem ve ailem muhasebe meslek mensubu olmam konusunda ısrarcı olabiliyor.	0,725		

Tablo 3’de yer alan sonuçlar değerlendirildiğinde, ölçeklerdeki ifadeler için faktör yüklerinin 0,50 değerinden büyük olması yapı güvenirliğini; değişkenlere ait Cronbach’s Alpha (α) değerlerinin 0,70 değerinden büyük olması iç tutarlılık güvenirliğini; CR katsayı değerlerinin 0,70 değerinden büyük olması birleşik güvenirliğini; her bir değişkenin ortalama açıklanan varyans (AVE) değerinin 0,50 değerinden büyük olması ise yakınsama geçerliliğini (Bagozzi & Yi, 1988: 80) sağladığını göstermektedir.

Modelde her bir değişkenin ortalama açıklanan varyans (AVE) değerinin 0,50 değerinden büyük olmasının yakınsama geçerliliğini (Bagozzi & Yi, 1988: 80; Garson, 2016: 65), değişkenlerin AVE değerlerinin karekökünün, buldukları sütundaki değişkenlerin korelasyon değerlerinden yüksek olmasının da Fornell-Larcker kriterine göre ayrıştırma geçerliliğinin sağlandığına (Nascimento & Silva Macedo, 2016: 295; Hair vd., 2017: 139) işaret etmektedir. Modelin değişkenlerine yönelik yakınsama ve ayrıştırma geçerliliği için yapılan analizlerin bulguları Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4. Araştırma Modelinin Yakınsama ve Fornell - Larcker Ayrıştırma Geçerlilik Sonuçları

Değişkenler	Yakınsama Geçerliliği		Ayrıştırma Geçerliliği			
	AVE	1	2	3	4	
1 ADK	0,653	0,808				
2 MMYT	0,595	0,680	0,772			
3 MON	0,774	0,721	0,764	0,880		
4 SN	0,684	0,537	0,673	0,672	0,827	

ADK: Algılanan Davranışsal Kontrolü, **MMYT:** Muhasebe Mesleğine Yönelik Tutumu; **MON:** Muhasebe Meslek Mensubu Olma Niyetini ve **SN:** Subjektif Normları ifade eder.

Bu kapsamda Tablo 4 incelendiğinde, algılanan davranışsal kontrol değişkeni için 0,653; mesleğe yönelik tutum değişkeni için 0,595; subjektif normlar değişkeni için 0,684 ve muhasebe meslek mensubu olma niyeti değişkeni için 0,774 olarak hesaplanan AVE değerlerinin 0,50'den yüksek olması yakınsama geçerliliğinin; ayrıca Tablo 4'teki her bir değişkene ait AVE değerinin karekökünün, o değişkenin yer aldığı sütundaki diğer değişkenlere ait korelasyon katsayısından büyük olmasının ise ayrıştırma geçerliliğinin sağlandığını göstermektedir.

Henseler vd. (2009) ve Fornell-Larcker (1981) tarafından önerilen geçerlilik testlerine ek olarak Heterotrait-Monotrait (HTMT) değerinin de incelenmesi ve gizli değişkenler arasındaki HTMT değerinin 0,90 değerinden daha düşük olması gerektiği ileri sürülmüştür. Buna göre gerçekleştirilen HTMT analiz sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Heterotrait-Monotrait (HTMT) ile Ayrıştırma Geçerlilik Sonuçları

Değişkenler	ADK	MMYT	MON	SN
Algılanan Davranışsal Kontrol				
Muhasebe Mesleğine Yönelik Tutum	0,766			
Meslek Mensubu Olma Niyeti	0,784	0,880		
Sübjektif Normlar	0,589	0,753	0,730	

ADK: Algılanan Davranışsal Kontrolü, **MMYT:** Muhasebe Mesleğine Yönelik Tutumu; **MON:** Muhasebe Meslek Mensubu Olma Niyetini ve **SN:** Subjektif Normları ifade eder.

Tablo 5 incelendiğinde HTMT değerlerinin tamamının 0,90 sınır değerinin altında olduğu ve böylece ayrıştırma geçerliliğinin sağlanmış olduğu görülmektedir.

4.3. Korelasyon Analizi ve Temel İstatistik Değerleri

Araştırma modelindeki değişkenlerin birbirleri arasındaki ilişkileri tespit etmek için gerçekleştirilen korelasyon analizine ait bulgular ile değişkenlere ait temel istatistik değerleri Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Değişkenlere Ait Korelasyon ve Temel İstatistik Değerleri

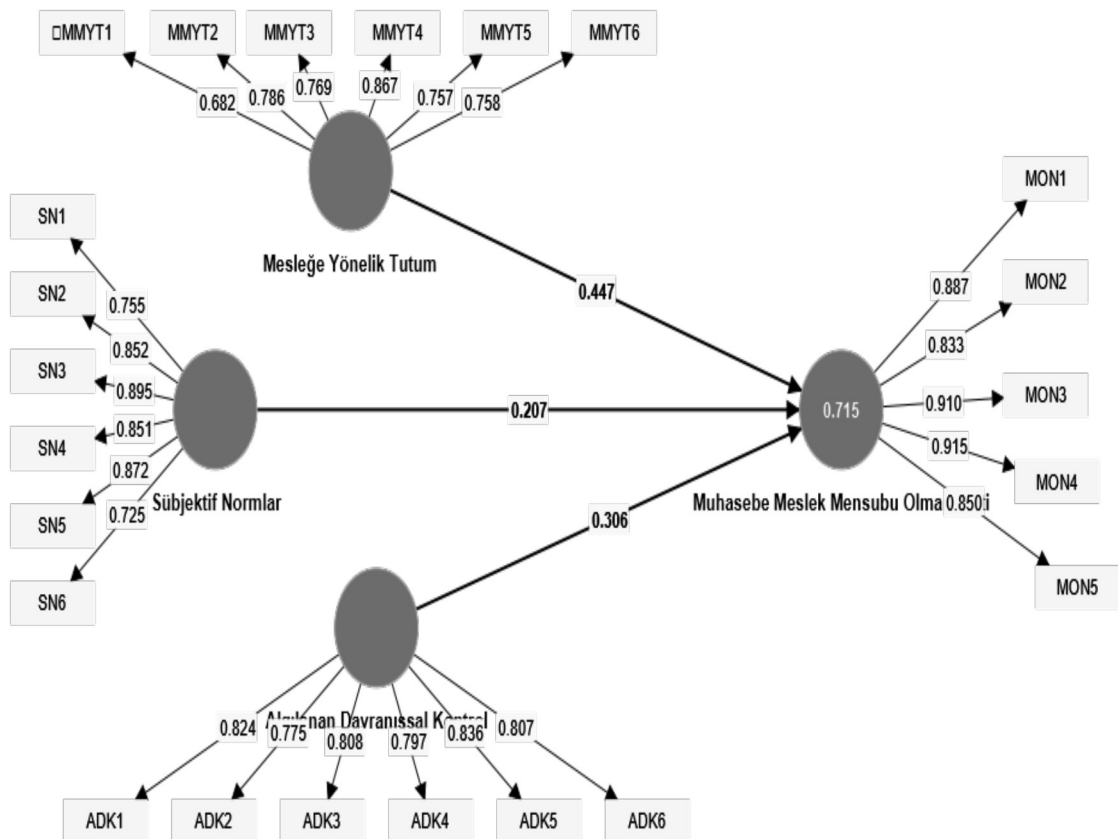
Değişkenler	MMYT	SN	ADK	MON	Ortalama	Standart Sapma
MMYT	1,00				3,422	0,8262
SN	,669**	1,00			3,011	1,0358
ADK	,670**	,526**	1,00		3,118	,95095
MON	,788**	,669**	,712**	1,00	3,182	1,0711

*N= 247 için korelasyon değerleri * 0,05 ve ** 0,01 düzeyinde anlamlıdır. MMYT: Muhasebe Mesleğine Yönelik Tutumu; SN: Subjektif Normları; ADK: Algılanan Davranışsal Kontrol; MON: Muhasebe Meslek Mensubu Olma Niyetini ifade eder.*

Tablo 6’da sunulan korelasyon değerleri incelendiğinde *meslek mensubu olma niyeti* değişkeni ile *mu-hasebe mesleğine yönelik tutum* ($r: 0,788$; $p<0,01$), *subjektif normlar* ($r: 0,669$; $p<0,01$) ve *algılanan davranışsal kontrol* ($r: 0,712$; $p<0,01$) değişkenleri arasındaki ilişkilerin istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde olduğu görülmektedir. Aynı zamanda *subjektif normlar* değişkeni ile *mu-hasebe mesleğine yönelik tutum* ($r: 0,669$; $p<0,01$) ve *algılanan davranışsal kontrol* ($r: 0,526$; $p<0,01$) değişkenleri arasında da istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler bulunmaktadır.

4.4. Araştırma Modeli Analizi Sonuçları

Modelde yer alan hipotezler Kısmi En Küçük Kareler-Yapısal Eşitlik Modeli (PLS-SEM) analizinden yararlanılarak test edilmiştir. Modelin değerlendirilmesinde R^2 , β ve t değerleri dikkate alınmıştır. Modelin etki büyüklüğüne yönelik değerlendirme için f^2 değeri kullanılmıştır. Kısmi En Küçük Kareler (PLS) yol katsayılarının anlamlı olup olmadıklarını gösteren t değerleri ise *yeniden örnekleme tekniği* (*bootstrapping*) ile hesaplanmıştır (Hair vd., 2011: 145-148; Henseler vd., 2009: 305). Modelde yer alan değişkenlerin arasındaki ilişkilerin ortaya konması için Kısmi En Küçük Kareler (PLS) analizi ile yapılan Yapısal Eşitlik Modeli analizinin sonuçlarına Şekil 4’te yer verilmiştir.

Şekil 4. Yapısal Eşitlik Modeli Analiz Sonuçları

Şekil 4. Yapısal Eşitlik Modeli Analiz Sonuçları

Öğrencilerin, mesleğe yönelik tutumlarının, subjektif normlarının ve algıladıkları davranışsal kontrolün muhasebe meslek mensubu olma niyetleri üzerindeki etkilerini tespit etmek amacıyla geliştirilen hipotezlerin SmartPLS4 programı ile yapılan testler sonucunda ortaya çıkan analiz sonuçlarına Tablo 7’de yer verilmiştir. Hipotez testlerinin sonuçlarının değerlendirilmesinde *standart sapma*, *t* ve *p* değerleri incelenmiştir.

Tablo 7. Hipotez Testlerinin Sonuçları

H	Yollar			Yol Katsayısı (β)	Standart Sapma	t değeri	p değeri	Sonuç
H ₁	MMYT	→	MON	0,447	0,059	7,544	0,000	Desteklendi
H ₂	SN	→	MON	0,207	0,052	3,981	0,000	Desteklendi
H ₃	ADK	→	MON	0,306	0,059	5,142	0,000	Desteklendi

H: Hipotezleri, **MMYT:** Muhasebe Mesleğine Yönelik Tutumu, **SN:** Subjektif Normları, **ADK:** Algılanan Davranışsal Kontrolü ve **MON:** Muhasebe Meslek Mensubu Olma Niyetini ifade eder.

Tablo 7’de yer alan analiz sonuçları incelendiğinde öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tutumlarının ($\beta=0,447$; $p<0,001$), subjektif normlarının ($\beta=0,207$; $p<0,001$) ve algıladıkları davranışsal kontrollerinin ($\beta=0,306$; $p<0,001$) muhasebe meslek mensubu olma niyetlerini istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilediği görülmektedir. H₁, H₂ ve H₃ hipotezlerinin desteklendiğini gösteren bu sonuçlara göre muhasebe eğitimi almış veya almakta olan öğrencilerin muhasebe meslek mensubu olma niyetleri üzerinde muhasebe mesleğine yönelik tutumlarının, subjektif normlarının ve algıladıkları davranışsal kontrollerinin etkili olduğu söylenebilir. Tablo 7 incelediğinde muhasebe meslek mensubu olma niyeti üzerinde en çok muhasebe mesleğine yönelik tutumun ($\beta=0,447$), sonrasında ise algılanan davranışsal kontrollerinin ($\beta=0,306$) etkili olduğu göze çarpmaktadır. Modele ilişkin R^2 , f^2 ve VIF değerlerine Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8. Modele ilişkin R2, f2 ve VIF Sonuçları

H	Yollar			R ²	f ²	VIF
H ₁	MMYT	→	MON		0,283	2,473
H ₂	SN	→	MON	0,715	0,080	1,868
H ₃	ADK	→	MON		0,173	1,902

H: Hipotezleri, **MMYT:** Muhasebe Mesleğine Yönelik Tutumu, **SN:** Subjektif Normları, **ADK:** Algılanan Davranışsal Kontrolü ve **MON:** Muhasebe Meslek Mensubu Olma Niyetini ifade eder.

Tablo 8’de yer alan Collinearity İstatistiğinin bir göstergesi olan VIF değerleri incelendiğinde, muhasebe mesleğine yönelik tutum (2,473); subjektif normlar (1,868) ve algılanan davranışsal kontrol (1,902) değişkenlerinden oluşan bağımsız değişkenlerinin tamamı ile bağımlı değişken olan muhasebe meslek mensubu olma niyeti arasında varyans etki faktör (VIF) değerlerinin *kabul edilebilir değer* olan 5’ten (Ali vd., 2018: 529; Garson, 2016: 77; Hair vd., 2011: 145) küçük olması, açıklayıcı değişkenler arasında çoklu doğrusal bağıntı (Multicollinearity) probleminin olmadığını göstermektedir.

Ölçüm modelinin açıklama gücünün değerlendirilmesinde ise R^2 ve f^2 değerleri kullanılmıştır (Hair vd., 2017). Tablo 8’de yer alan R^2 değeri araştırma modelindeki muhasebe mesleğine yönelik tutum, subjektif normlar ve algılanan davranışsal kontrol değişkenlerinin muhasebe meslek mensubu olma niyetinin %71,5’ini açıklayabilme gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Ölçüm modelinin değerlendirilmesinde kullanılan ve tahmin yapılarının etki büyüklüğünün göstergesi olan f^2 değeri, dışsal gizil değişkendeki açıklanamayan kısmının varyans oranına bağlı olarak R^2 değerindeki artışın hesaplanmasını ifade etmektedir (Hair vd., 2017). Cohen (1988), f^2 değerinin 0,02 – 0,15 arasında olmasını düşük; 0,15 – 0,35 arasında olmasını orta; 0,35 ve üzerinde olmasını ise yüksek etki oranı olarak ifade etmiştir. Tablo 8’deki f^2 değerleri incelendiğinde muhasebe meslek mensubu olma niyeti üzerinde muhasebe mesleğine yönelik tutumun ($f^2=0,283$) ve algılanan davranışsal kontrolün ($f^2=0,173$) etki büyüklüğünün orta düzeyde; subjektif normların ($f^2=0,080$) etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

5. SONUÇ

Öğrencilerin muhasebe mesleğini seçme niyetlerinin incelendiği bu araştırmanın gerekçesini bilgi ve inovasyon alanında yaşanan gelişmeler sonucunda karmaşık ve sürekli değişen bir çevrede faaliyet göstermeleri zorunlu hale gelen işletmelerin finansal durumları ve faaliyet sonuçları ile ilgilenen bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duydukları doğru ve güvenilir finansal tabloları hazırlayan muhasebe meslek mensuplarına olan ihtiyacın giderek artması oluşturmaktadır.

Planlı Davranış Teorisi çerçevesinde gerçekleştirilen ve literatüre katkı sunmayı amaçlayan bu çalışmada, muhasebe dersi almış veya almakta olan üniversite öğrencilerinin muhasebe meslek mensubu olma niyetleri üzerinde *muhasebe mesleğine yönelik tutumlarının, subjektif normlarının ve algıladıkları davranışsal kontrollerinin* etkileri ortaya konmuştur. Modeldeki değişkenlerin arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla ihtiyaç duyulan veri seti oluşturulan anket formu ile elde edilmiştir. Google Forms kullanılarak uygulanan anket yoluyla muhasebe dersi almış veya almakta olan 247 üniversite öğrencisinden toplanan verinin analiz bulguları; öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tutumlarının ($\beta=0,447$; $p<0,001$), subjektif normlarının ($\beta=0,207$; $p<0,001$) ve algıladıkları davranışsal kontrollerinin ($\beta=0,306$; $p<0,001$) muhasebe meslek mensubu olma niyetlerini istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın muhasebe mesleğine yönelik tutumun meslek mensubu olma niyeti üzerindeki etkisine yönelik sonuçları Tan & Laswad (2006), Küçük (2011, 2013), Santos vd. (2018) ile Yücenurşen (2020)’un çalışmalarının bulgularını desteklemektedir. Benzer şekilde subjektif normların muhasebe meslek mensubu olma niyeti üzerindeki etkisine yönelik bulgular da daha önce Cohen & Hanno (1993),

Lowe & Simons (1997); Durer vd. (2009), Law (2010), Byrne vd. (2012), Mbawuni & Nimako (2015); Samsuri vd. (2016), Santos, vd. (2018) ile Yücenurşen (2020) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarını desteklemektedir. Bu bağlamda, eğitmenler, ebeveynler, akrabalar, arkadaşlar, meslek üyeleri gibi öğrencilerin önem verdikleri referans kişilerin, öğrencilerin muhasebe meslek mensubu olma niyetleri üzerinde etkisi olduğu söylenebilir. Araştırmanın muhasebe eğitimi almış veya almakta olan öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik algıladıkları davranışsal kontrollerinin, muhasebe meslek mensubu olma niyetleri üzerindeki etkisine yönelik bir diğer bulgusu Santos vd. (2018) ile Ahmed vd. (1997) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarını desteklerken Yücenurşen (2020) tarafından yapılmış olan çalışmanın bulgularını desteklememektedir.

Elde edilen bulgulardan hareket ederek muhasebe meslek birlikleri, meslek odaları ve Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) gibi mesleki kuruluşlar tarafından lise seviyesindeki öğrencilere yönelik muhasebe mesleğinin tanınırlığını artıracak faaliyetler ve seminerler düzenlenmesi; aynı zamanda üniversite öğrenimleri sırasında öğrencilere muhasebe mesleğine yönelik olarak meslek odaları ile üniversiteler arasında düzenlenen protokoller çerçevesinde uygulamalı eğitimlerin gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Bu araştırmanın örneklem sayısından kaynaklanan kısıtı bulunmaktadır. Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının ve buralarda muhasebe eğitimi alan öğrencilerin sayısı dikkate alındığında araştırmanın sadece iki devlet üniversitesinin fakülte ve meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmesi araştırmanın genellenebilirliği açısından önemli bir kısıt oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahmed, K., Alam, K. F., & Alam, M. (1997). An empirical study of factors affecting accounting students' career choice in New Zealand. *Accounting Education*, 6(4), 325–335.
- Ajzen, I. (1985). From intentions to actions: A theory of planned behavior. In J. Kuhl ve J. Beckman (Eds.), *Action-control: From cognition to behavior* (pp.11–39), Springer.
- Ajzen, I. (1987). Attitudes, traits, and actions: Dispositional prediction of behavior in personality and social psychology. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, 20, 1–63, Academic Press Inc.
- Ajzen, I. (1988). *Attitudes, personality, and behavior*, Milton-Keynes, London: Open University Press.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Prentice-Hall.
- Akçay Öztürkçü, A., Sayın, H. C., & Örgün Sevimli, G. (2022). Muhasebe mesleğini seçmeme niyetini etkileyen faktörlerin mantıksal eylem teorisi perspektifinde incelenmesi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 989–1009.
- Akın, N. G. (2017). İşletme bölümü öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin bulanık dematel yöntemi ile değerlendirilmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(4), 873–890.
- Akyüz, F., Yeşil, T., & Ay, F. (2018). Muhasebe mesleği seçiminde etkili olan faktörlerin incelenmesi: Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine yönelik bir uygulama. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, Nisan Özel Sayı, 298–327.
- Albrecht, W. S., & Sack, R. J. (2000). *Accounting education: Charting the course through a perilous future*. Accounting Education Series, No.16, American Accounting Association.
- Ali, A. M., Heang, L. T., Mohamad, R., & Ojo, M. (2008). Internship and audit expectation gap among undergraduate students in Universiti Utara Malaysia. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 6(1), 55–74.
- Ali, F., Rasoolimanesh, S. M., Sarstedt, M., Ringle, C. M., & Ryu, K. (2018). An assessment of the use of partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) in hospitality research. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 30(1), 514–538.
- Allen, C. L. (2004). Business students' perception of the image of accounting. *Managerial Auditing Journal*, 19(2), 235–258.
- Anderson, J. C., & Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103, 411–423.
- Apak, İ. (2020). Muhasebe kariyeri tercihi: Ön lisans öğrencileri üzerine bir araştırma. *İşletme*, 1(2), 15–28.
- Arif, S., Iqbal, J., & Khalil, U. (2019). Factors influencing students' choices of academic career in Pakistan. *FWU Journal of Social Sciences*, 13(1), 35–47.
- Auyeung, P., & Sands, J. (1997). Factors influencing accounting students' career choice: A cross cultural validation study. *Accounting Education*, 6(1), 13–23.
- Aycan, Z., & Fikret-Pasa, S. (2003). Career choices, job selection criteria, and leadership preferences in a transitional nation: The case of Turkey. *Journal of Career Development*, 30(2), 129–144.
- Bagley, P. L., Dalton, D., & Ortegren, M. (2012). The factors that affect accountants' decisions to seek careers with big four versus non-big four accounting firms. *Accounting Horizons*, 26(2), 239–264.
- Bagozzi, R. P., & Yi, Y. (1988). On the evaluation of structural equation models. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 16(2), 74–94.
- Baliyan, P. S., & Baliyan, S. P. (2016). Employment preference of undergraduate accounting students in Botswana:

Perceptual analysis of practitioners and students. *International Journal of Business and Management*, 11(12), 271–282.

Bekoe, R. A., Owusu, G. M. Y., Ofori, C. G., Essel-Anderson, A., & Welbeck, E. E. (2018). Attitudes towards accounting and intention to major in accounting: A logistic regression analysis. *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 8(4), 459–475.

Blay, A. D., & Fennema, M. G. (2017). Are accountants made or born? An analysis of self-selection into the accounting major and performance in accounting courses and on the CPA Exam. *Issues in Accounting Education*, 32(3), 33–50.

Byrne, M., Willis, P., & Burke, J. (2012). Influences on school leavers' career decisions – implications for the accounting profession. *The International Journal of Management Education*, 10, 101–111.

Coetzee, S., & Oberholzer, R. (2010). South African career guidance counsellors' and mathematics teachers' perception of the accounting profession. *Accounting Education*, 19(5), 457–472.

Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd Ed). Routledge.

Cohen, J., & Hanno, D. M., (1993). An analysis of underlying constructs affecting the choice of accounting as a major. *Issues in Accounting Education*, 8(2), 219–238.

Cory, S. N. (1992). Quality and quantity of accounting students and the stereotypical accountant: Is there a relationship?. *Journal of Accounting Education*, 10(1), 1–24.

Çarıkcı, O. (2017). Muhasebe eğitimi almakta olan öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tutumlarının sektörde çalışma niyetine etkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 76, 221– 238.

Dalton, D.W., Buchheit, S., & McMillan, J. J. (2014). Audit and tax career paths in public accounting: An analysis of student and professional perceptions. *Accounting Horizons*, 28(2), 213–231.

Dibabe, T. M., Wubie, A. W., & Wondmagegn, G. A. (2015). Factors that affect students' career choice in accounting: A case of Bahir Dar University students. *Research Journal of Finance and Accounting*. 6(5), 146–153.

Dinç, E. (2008). Meslek seçiminde etkili faktörlerin incelenmesi: Meslek yüksekokulu – muhasebe programı öğrencileri üzerine bir araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 90–106.

Douglas, E. J., & Shepherd, D. A. (2002). Self-employment as a career choice: Attitudes, entrepreneurial intentions, and utility maximization. *Entrepreneurial Theory and Practice*, 26(3), 81–90.

Durer, S., Çalışkan, A. Ö., Akbaş, H. E., & Gündoğdu, C. E. (2009). İşletme bölümü öğrencilerinin muhasebe alanında kariyer tercihlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 43, 65–79.

Durgut, M., & Pehlivan, M. (2019). Analysis of factors that affect the job choice of accounting students. *Karadeniz Technical University Institute of Social Sciences - Journal of Social Sciences*. 9(17), 103– 118.

Durmuş, A. F., Otlu, F., & Özkan, Ö. (2019). Sosyal bilişsel kariyer teorisi ve öğrencilerin serbest muhasebeci mali müşavir olma hedefleri: İnönü Üniversitesi uygulaması. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(4), 1381–1398.

Dülgeroğlu, İ. (2017). Son tüketicilerin değer bilinci ve fiyat-kalite ilişkilerinin internet üzerinden satın alma davranışı üzerindeki etkisi: Kırklareli ilinde bir araştırma. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 53–63.

El-Mousawi, H. Y., & Charbaji, A. (2016). Becoming a CPA—How to attract university students to the accounting profession using theory of planned behavior? *Open Journal of Accounting*, 5(02), 9–18.

Erduru, İ., Deran, A., & Çelik, S. (2017). Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Muhasebe Mesleğine Bakış Açılarının İncelenmesi: Ömer Halisdemir Üniversitesi Örneği. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 34–48.

Felton, S., Dimnik, T., & Northey, M. (1995). A Theory of Reasoned Action model of the Chartered Accountant career choice. *Journal of Accounting Education*, 13(1), 1–19.

- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, PA: Addison-Wesley.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (2010). *Predicting and changing behavior: The reasoned action approach*. Psychology Press
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. *Journal of Marketing Research*, 18(3), 382–388.
- Garson, G. D. (2016). *Partial Least Squares: Regression and Structural Equation Model*, Asheboro, Statistical Associates Publishing.
- Gul, F., Andrew, B., Leong, S., & Ismail, Z. (1989). Factors influencing choice of discipline of study –accountancy, engineering, law and medicine. *Accounting and Finance*, 29(2), 98–101.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tahtam, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis*, Pearson Education LTD.
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C., & Sarstedt, M. (2017). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)*, (2nd Edition), Sage Publications.
- Hair, J. F., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2011). PLS-SEM: Indeed a silver bullet. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 19(2), 139–150.
- Hasim, F., Darmayanti, N., & Dientri, A. M. (2020). Analysis of factors that influence accounting students choose career as a public accountant. *Journal of Auditing, Finance and Forensic Accounting*, 8(1), 19–26.
- Henseler, J., Ringle, C. M., & Sinkovics, R. R. (2009). The use of partial last squares path modelling in international marketing. *Advances in International Marketing*, 20, 277–319.
- Hermanson, D. R., & Hermanson, R. H. (1995). Are America’s top business students steering clear of accounting?. *Ohio CPA Journal*, 54(2), 26–30.
- Hunt, S. C., Falgiani, A. A., & Intrieri, R. C. (2004). The nature and origins of students’ perceptions of accountants. *Journal of Education for Business*, 79, 142–148.
- Jackling, B., & Calero, C. (2006). Influences on undergraduate students’ intentions to become qualified accountants: Evidence from Australia. *Accounting Education*, 15(4), 419–438.
- Jackling, B., & Keneley, M. (2009). Influences on the supply of accounting graduates in Australia: A focus on international students. *Accounting ve Finance*, 49(1), 141–159.
- Jackling, B., deLange, P., Phillips, J., & Sewell, J. (2012). Attitudes towards accounting: Differences between Australian and international students. *Accounting Research Journal*, 25(2), 113–130.
- James, K. L., & Hill, C. (2009). Race and the development of career interest in accounting. *Journal of Accounting Education*, 27(4), 210–222.
- Karlsson, P., & Noela, M. (2022). Beliefs influencing students’ career choices in Sweden and reasons for not choosing the accounting profession. *Journal of Accounting Education*, 58, 1–17.
- Khalid, F. M. & Rauf, F. H. A. (2020). Factors influencing accounting undergraduates’ career path: Evidence from Malaysia. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, 9th International Economics and Business Management Conference.
- Küçük, E. (2011). Planlanmış davranış teorisi çerçevesinde mali müşavir (SMMM) olma niyetinin altında yatan faktörlerin analizi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 145–162.
- Küçük, E. (2013). İİBF kapsamındaki mesleklere yönelik eğilimlerin (smmm) olma niyeti üzerindeki etkisine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 40, 43-62.
- Law, P. K. (2010). A theory of reasoned action model of accounting students’ career choice in public accounting practices in the post-Enron. *Journal of Applied Accounting Research*, 11(1), 58–73.

- Liñán, F., & Chen, Y-W. (2009). Development and cross-cultural application of a specific instrument to measure entrepreneurial intentions. *Entrepreneurship Theory And Practice*, 33(3), 593–617.
- Lowe, D. R., & Simons, K. (1997). Factors influencing choice of business majors some additional evidence: A research note. *Accounting Education*, 6(1), 39–45.
- Malthus, S., & Fowler, C. (2009). Perceptions of accounting: A qualitative New Zealand study. *Pacific Accounting Review*, 21(1), 26–47.
- Marriott, P., & Marriott, N. (2003). Are we turning them on? A longitudinal study of undergraduate accounting students' attitudes towards accounting as a profession. *Accounting Education*, 12(2), 113–133.
- Mauldin, S., Crain, J. L., & Mounce, P. H. (2000). The accounting principles instructor's influence on students' decision to major in accounting. *Journal of Education for Business*, 75, 142–148.
- Mbawuni, J., & Nimako, S. G. (2015). Modelling job-related and personality predictors of intention to pursue accounting careers among undergraduate students in Ghana. *World Journal of Education*, 5(1), 65-81.
- Mladenovic, R. (2000). An investigation into ways of challenging introductory accounting students' negative perceptions of accounting. *Accounting Education*, 9(2), 135–155.
- Muhamad, H., San, O. T., Katan, M. B. H., & Ni, S. W. (2020). Factors influencing the personal interest, and behavioural intention to become an accountant in Malaysia. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(2), 782–794.
- Nascimento, J. C. H. B., & Macedo, M. A. S. (2016). Structural equation models using partial least squares: An example of the application of Smartpls® in accounting Research. *REPeC*, 10(3), 282–305.
- Ng, Y.-H., Lai, S.-P., Su, Z.-P., Yap, J.-Y., Teoh, H.-Q., & Lee, H. (2017). Factors influencing accounting students' career paths. *Journal of Management Development*, 36(3), 319–329.
- Odia, J. O., & Ogedu, K. O. (2013). Factors affecting the study of accounting in Nigerian Universities. *Journal of Educational and Social Research*, 3(3), 89–96.
- Öz, B., Önal, S., & Mat, M. (2017). Muhasebe alanında çalışma isteğini belirleyen faktörlerin incelenmesi: İşletme bölümü öğrencileri üzerinde bir uygulama. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1–12.
- Özer, G., & Yılmaz, E. (2011). Comparison of the theory of reasoned action and the theory of planned behavior: An application on accountants' information technology usage. *African Journal of Business Management*, 5(1), 50–58.
- Paolillo, J., & Estes, R. (1982). An empirical analysis of career choice factors among accountants, attorneys, engineers, and physicians. *The Accounting Review*, 57(4), 785–793.
- Said, J., Ghani, E. K., Hashim, A., & Mohd Nasir, N. (2004). Perceptions towards accounting career among Malaysian undergraduates. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 2(1), 17–30.
- Salazar-Clemena, R. M. (2002). Family ties and peso signs: Challenges for career counseling in the Philippines. *Career Development Quarterly*, 50(3), 246–256.
- Samsuri, A. S., Arifin, T. R., & Hussin, S. B. (2016). Perception of undergraduate accounting students towards professional accounting career. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 6(3), 78–88.
- Santos, E. A., & Almeida, L. B. (2018). To pursue a career in accounting or not: A study based on the theory of planned behavior. *Revista Contabilidade ve Finanças*, 29(76), 114–128.
- Santos, E. A., Moura, I. V., & Almeida, L. B. (2018). Students' intention to pursue a career in accounting from the perspective of the theory of planned behavior. *Revista de Educação e Pesquisa em Contabilidade*, 12(1), 63–78.
- Sarstedt, M., Ringle, C. M., & Hair, J. F. (2017). Partial least squares structural equation modeling (Eds. Christian

- Homburg, Martin Klarmann, Arnd Vomberg), Handbook of Market Research, Springer International Publishing, 1–40.
- Schoenfeld, J., Segal, G., & Borgia, D. (2017). Social cognitive career theory and the goal of becoming a certified public accountant. *Accounting Education*, 26(2), 109–126.
- Sheppard, B. H., Hartwick, J., & Warshaw, P. R. (1988). The theory of reasoned action: A meta-analysis of past research with recommendations for modifications and future research. *Journal of Consumer Research*, 15(3), 325–343.
- Solikhah, B. (2014). An application of Theory of Planned Behavior towards CPA career in Indonesia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 164, 397–402.
- Srirejeki, K., Supeno, S., & Faturahman, A. (2019). Understanding the intentions of accounting students to pursue career as a professional accountant. *Binus Business Review*, 10(1), 11–19.
- Strader, M. K., & Katz, B. M. (1990) Effects of a persuasive communication on beliefs, attitudes, and career choice. *Journal of Social Psychology*, 130, 141–150.
- Sugahara, S., Boland, G., & Cilloni, A. (2008). Factors influencing students' choice of an accounting major in Australia. *Accounting Education*, 17, 37–54.
- Tan, L. M., & Laswad, F. (2006). Students' beliefs, attitudes and intentions to major in accounting. *Accounting Education*, 15(2), 167–187.
- Taylor, S., & Todd, P. (1995). Understanding Household Garbage Reduction Behavior: A Test of an Integrated Model. *Journal of Public Policy ve Marketing*, 14(2), 192–204.
- Tetteh, L. A., Agyenim-Boateng, C., Kwarteng, A., Muda, P., & Sunu, P. (2022). Utilizing the social cognitive career theory in understanding students' choice in selecting auditing as a career: evidence from Ghana. *Journal of Applied Accounting Research*, 23(3), 715–737.
- Ursavaş, Ö. F., Şahin, S., & David, M. (2014). Öğretmenler İçin Teknoloji Kabul Ölçeği: Ö-TKÖ. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(4), 885–917.
- Uyar, A., Güngörmüş, A. H., & Kuzey, C. (2011). Factors affecting students' career choice in accounting: The case of a Turkish University. *American Journal of Business Education*, 4(10), 29–38.
- Wen, L., Hao, Q., & Bu, D. (2015). Understanding the intentions of accounting students in China to pursue certified public accountant designation. *Accounting Education*, 24(4), 341–359.
- Wen, L., Yang, H., Bu, D., Diers, L., & Wang, H. (2018). Public accounting vs private accounting, career choice of accounting students in China. *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 8(1), 124–140.
- Yang, E., Wong, S. C., Hwang, M., & Heppner, M. (2002). Widening our global view: The development of career counseling services for international students. *Journal of Career Development*, 28(3), 203–213.
- Yayla, H. E., & Cengiz, E. (2005). Muhasebe mesleğinin tercih edilmesinde etkili olan faktörlerin belirlenmesine yönelik bir alan çalışması: Karadeniz Teknik Üniversitesi örneği. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 16(3), 147–168.
- Yıldırım, G., Güngör, A., & Uzun Kocamış, T. (2018). Muhasebe eğitimi alan öğrencilerin muhasebe mesleğini seçmelerinde kişisel becerilerinin ve iş hayatından beklentilerinin etkisinin araştırılması. *Business ve Management Studies*, 6(4), 935–951.
- Yücenurşen, M. (2020). Öğrencilerin muhasebe mesleğinde kariyer yapma niyetlerinin planlı davranış teorisi perspektifinde incelenmesi: Ampirik bir çalışma. *Business ve Management Studies: An International Journal*, 8(2), 1866–1891.
- Zakaria, M., Fauzi, W. N. A. W., & Hasan, S. J. (2012). Accounting as a choice of academic program. *Journal of Business Administration Research*, 1(1), 43–52.